

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Olgy Heldenburg Smrt a pohřební rituál v textu románu Murasaki Šikibu *Gendži monogatari*

Olga Heldenburg si jako téma své disertační práce zvolila rozbor důležité součásti japonské kultury, konkrétně náhledu Japonců na smrt a pohřební rituály. Tuto problematiku se rozhodla zkoumat na základě nejstaršího psychologického románu na světě, *Příběhu o princí Gendžim* (*Gendži monogatari*) z počátku 11. století od dvorní dámy Murasaki Šikibu. Samotné období Heian (894-1185), kdy toto dílo vzniklo, je v rámci dějin Japonska jedinečné. Došlo během něho k nebývalému rozkvětu dvorské kultury a japonsky psané literatury, na jejíž tvorbě se významným způsobem podílely právě dvorní dámy. Specifické byly i různé zvyky a obřady, které se do značné míry lišily od zvyků v pozdějších obdobích japonských dějin. Není proto překvapením, že popisy mnohých z nich se kromě záznamů v oficiálních textech psaných čínsky dochovaly i v japonsky psaných literárních dílech, mezi něž patří i *Příběh o princí Gendžim*.

Murasaki Šikibu navzdory fiktivní zápletce *Příběhu o princí Gendžim* popisuje heianskou společnost a její specifika poměrně realisticky. S tímto názorem se ztotožňuje i Olga Heldenburg, když na základě vybraných příkladů z tohoto díla konstruuje představy tehdejších Japonců o smrti a všeho, co je s tímto fenoménem spojováno. K práci přistupuje zodpovědně a snaží se celý problém nahlížet z různých stran, nicméně, jak sama tvrdí na konci úvodu, jejím hlavním zdrojem je „text románu a odborné komentáře k dílu“ (s. 29). Pouze okrajově se zabývá jinými literárními díly a čínsky psanými dokumenty, ve kterých by se jistě našlo mnohem více informací. Použitá sekundární literatura je adekvátní, avšak ne příliš bohatá a většinou jde jen o starší publikace. S výjimkou *The Bridge of Dreams* od Harua Shiraneho necituje zásadní anglicky a japonsky psané studie o *Gendži monogatari* z novější doby (od autorů, jakými jsou např. Norma Field, Richard Okada, P. G. Schalow, Tóru Takahaši, Sadakazu Fudžii, Kuniaki Mitani). Tento nedostatek částečně kompenzuje zajímavou a u nás ne příliš známou odbornou literaturou v ruském jazyce.

Samotná práce je rozvržena poměrně dobře, dotýká se všech zásadních problémů spojených s tématem smrti a pohřbívání. V úvodu Olga Heldenburg popisuje strukturu a cíle práce, ale nevěnuje se téměř vůbec použité metodologii. To celkový dojem z textu snižuje. Stejně jako časté překlepy, chyby v transkripci (*šjadžicušjugi* místo *šadžicušugi* s. 10, *taišjó* místo *taišó* s. 26) a skloňování japonských slov, problémy s dlouhými a krátkými samohláskami (*Kodžien* místo *Kódžien* s. 9), vyšinutí z vazby, až vyloženě nesrozumitelné pasáže. K dobrému dojmu nepřispívají ani různé faktografické nedostatky, např. informace, že muži na rozdíl od žen používali *manjóganu* či psali stylem *otokode* (s. 22), nebo že bylo značně rozšířeno krvesmilství (s. 24). Opakovaně mylně hovoří o existenci vlkodlaků v Japonsku (např. s. 66) a vyloženě absurdní je tvrzení, že alespoň první část románu mohla být napsána před rokem 907 (s. 82), přičemž autorka *Gendži monogatari* působila až na přelomu 10. a 11. století (Do doby před r. 907 byl zasazen děj románu). Problémy má i s terminologií, např. v souvislosti s poezií v *Manjóšú* namísto termínu „elegie“ užívá výraz

„pláče“ (s. 22), uchyluje se často k rusismům (idea samobytnosti s. 31, kalendářní obřady s. 32), anebo zavádí nesprávné novotvary (heianci s. 27). Rušivě působí i poměrně dlouhá nepřeložená citace z angličtiny na s. 16. Za některé chyby však nemůže, např. když přebírá omyly z českého překladu *Příběhu o princí Gendžim* (jméno jedné z vystupujících postav není princ Nió, ale princ Niou).

Z hlediska obsahového postupuje logicky od obecných náboženských a filozofických představ, přes vnímání smrti v japonské kultuře, popis průběhu pohřbu a zádušní obřady v období Heian, až po estetické implikace, které může truchlení vyvolávat. Je škoda, že nebyl dostatečný prostor věnován i zvykům pocházejícím z čínského konfucianismu. Bohužel, některé jevy jsou za sebou řazeny značně neuspořádaně, autorka disertační práce často přeskakuje od jednoho jevu k druhému. Spojuje jevy, které spolu nesouvisejí atd. Velkým zklamáním je kapitola 5, která měla být vyvrcholením celé práce. Olga Heldenburg v ní má několik zajímavých postřehů, ale vztah mezi estetikou *mono no aware* a smrtí v díle *Příběh prince Gendžiho* se jí nepodařilo dostatečně ozřejmit. Během obhajoby bych proto ocenil, kdyby tento vztah vysvětlila. Dále mě zajímá rozpor mezi horizontálními představami o odchodech duší mrtvých v první části práce a vertikálními metaforami odcházení mrtvých na konci práce spojenými s kouřem z pohřebních hranic. Jak se s těmito rozdílnými představami tehdejší Japonci vyrovnávali? Uvažovali zároveň horizontálně i vertikálně?

Co se týče celkového hodnocení práce, přes velký potenciál, který zvolené téma nabízí, je zřejmé, že nebyl dostatečně využit. Vzhledem k nehorázně velkému množství chyb bych uvítal přepracování, obzvláště po jazykové stránce, a opravy faktografických nedostatků, které nebyly v tomto posudku ani všechny vyjmenovány. Nicméně vzhledem k nepopiratelné snaze autorky o co nejpodrobnější zpracování tématu a také díky tomu, že k rozboru skutečně používala japonský originál *Příběhu o princí Gendžim*, práci **doporučuji k obhajobě**.

V Praze 11. května 2014

Mgr. Martin Tírala, Ph.D.
ÚDLV, FF UK v Praze